

Nogle kendsgerninger om et 119 år gammelt billede

Af Dan Laursen

For en hel del år siden købte jeg hos en gammel antikvarboghandler en del arktisk litteratur, deriblandt Adolphus Greelys 2 binds ekspeditionsberetning »Three Years of Arctic Service«. Indlagt i det ene bind fandt jeg et gammelt fotografi af ekspeditionsmedlemme, der ifølge Greely (vol. I, pag. 38/39) var taget af ekspeditionens fotograf George Rice. Det er dette fotografi, som er forlæget for det stålstukne billede, som findes i beretningen. Det pågældende fotografi må imidlertid være en kopi, som er lavet senere, men efter den originale glasplade. Det opgives nemlig på bagsiden af fotografiet, at det er lavet i 1884 hos Cook, Studio, 5 Congress Street, Portsmouth, N.H. [New Hampshire]. Med blyant er skrevet: »First International Polar Year (Put with book on Greely)«. Man kan vist roligt gå ud fra, at der blev lavet flere kopier end det ene. At disse kopier er lavet i Portsmouth, New Hampshire, kan imidlertid forundre en. Det er nemlig en havneby på den nordøstligste kyst af denne stat, en plads, som ekspeditionen ikke på noget tidspunkt kom nær. Forholdet kan

formodentlig forklares på følgende måde: Løjtnant Greely var født i den lille by Newburysport, Massachusetts. Den ligger i det nordøstlige hjørne af staten næsten helt ude ved Atlanterhavskysten nær grænsen til New Hampshire og kun 28 km fra Portsmouth, som er den største by i nærheden af Newburysport. Efter hjemkomsten til U.S.A. har Greely formodentlig for at komme til kræfter igen opholdt sig i nogen tid i fædrenehjemmet. Han har sikkert samtidigt arbejdet på den officielle rapport og den populære to-binds beretning. Portsmouth var den nærmeste by, hvor der var en fotograf, der kunne lave kopier af fotograf Rice's plader.

Dan Laursen har siden 1931 på adskillige måder været involveret i Grønlandsarbejdet: Som geolog på tre ekspeditioner, dr. phil. 1950 på et arbejde om landets marine pleistocen, redaktør af tidskriftet Grønland og Meddelelser om Grønland, forfatter af videnskabelige afhandlinger og populærvidenskabelige artikler. Og i de sidste tyve år har Dan Laursen været USA's autoritet indenfor Grønlands filateli.

Fig. 1. Fotografi af ekspeditionens medlemmer taget af George Rice i begyndelsen af juli 1881. Siddende i forreste række: Connell, Brainard, Kislingbury, Greely, Lockwood, Israel, Jewell, Rice. Stående i bageste række: Whisler, Ellis, Bender, Cross, Frederick, Lynn, Biederbick, Henry, Long, Ralston, Salor, Gardner, Elison.

Fig. 2. Stalstik af fig.1 med dr. Pavys hoved indgraveret i bageste række mellem Salor og Gardner. (Efter Greely, 1886, p. 38/39).

Som ovenfor nævnt er det dette billede, som Greely har brugt i den populære ekspeditionsberetning dog i form af et ståltryk ligesom alle de andre illustrationer i beretningen. Man var på dette tidspunkt endnu ikke i stand til at reproducere fotografier.

Selve optagelsen må have fundet sted i St. John's på Newfoundland i 1881. Her lå nemlig ekspeditions-skibet »Proteus«, og hertil blev al udrustning sendt fra U.S.A., og hertil ankom ekspeditionsmedlemmeme lidt efter lidt. Fotograf Rice ankom den 4. juli, og den 7. juli lettede skibet anker, så billedet er sikkert taget en af de mellemliggende dage (fig. 1). Det er ganske ejendommeligt, at Greely ikke nogetsteds har nævnt, at der blev taget dette billede af ekspeditionsdeltagerne, han nævner nemlig, at Rice tog et billede af det og det utallige steder i de to bøger.

Det eneste medlem af ekspeditionen, som ikke kunne møde op i St. John's, var lægen og naturhistorikeren Octave Pavy, han var allerede i Grønland. Han er derfor ikke med på fotografiet. Han er derimod med på billedet i bogen, som det kan ses på fig 2. Stålstikkeren, som lavede pladen til billedet i bogen, har ganske fikst indgraveret dr. Pavy efter et andet billede af denne. Ingen hekseri, kun behændighed (fig. 2).

Beretningerne fra polarekspeditioner har altid haft menneskehedens bevågenhed. Det spændende, der lå i, at nogle få mennesker under store anstrengelser trængte sig frem i helt ukendt land, hvor intet menneske nogensinde før havde sat deres fod, talte til folks fantasi.

De tidligste beretninger som findes

for eksempel i »Purchas his Pilgrimes« havde ingen illustrationer; man magtede endnu ikke den teknik at kunne fremstille billeder. Senere, da man var i stand til at reproducere stregtegninger, forstærkede disse meget ofte de vildeste forestillinger og indtryk, det læsende publikum kunne få ved den ofte overdrevne gengivelse af naturen og de vældige kræfter, som herskede i disse fjerne, ugæstmilde egne af jorden.

Da fotografiet blev til virkelighed var det ganske naturligt, at man benyttede denne nye teknik til at hente indtrykkene hjem på de fotografiske plader. Da man stadigvæk ikke var i stand til at reproducere disse fotografier, greb man til at lade dem tegne af for på den måde at vise læserne så sandfærdige billeder som muligt af mennesker og dyr, af land og af hav. Da det i fotografiets barndom naturligvis var forbundet med visse – ofte store – vanskeligheder at fremstille så gode billeder, at de var egnede til at reproducere, så greb nogle forfattere til at bruge billeder, der var optaget i et atelier. Dette er blandt andet tilfældet i flere af admiral Pearys populære bøger fra hans mange ekspeditioner for at nå Nordpolen.

Men tilbage til vor historie.

United States Lady Franklin Bay Expedition of 1881-84 er uden tvivl en af de største polarekspeditionstragedier, der nogensinde har fundet sted. Ekspeditionen var som nævnt udsendt af den amerikanske regering som denne store nations bidrag til »Det Første Internationale Polarår«. Som det var almindelig skik og brug den gang med både store og små ekspeditioner var denne ekspe-

dition også under fuldstændig militær ledelse. I modsætning til for eksempel de talrige engelske ekspeditioner, som var ledet af søofficerer, var den amerikanske ekspedition ledet af officerer fra hæren, og mandskabet var hentet fra hæren.

Lederen – eller som det hedder i de officielle beretninger om ekspeditionen – den kommanderende officer –, var premierløjtnant Adolphus W. Greely. Han var født i 1844, deltog som frivillig på nordstaternes side i den amerikanske borgerkrig 1861-65 og trådte derefter ind i den regulære hær som officer i det 5. kavaleris ingeniørtroppers telegrafkompagni. Her ledede han etableringen af telegraflinierne i blandt andet Texas, Nord og Syd Dakota og det bjergrige Montana. 1881 blev han udnævnt til leder af Lady Franklin Bay ekspeditionen. Det er ikke umiddelbart indlysende, hvilke kvalifikationer Greely havde, der gjorde ham til leder af en arktisk ekspedition. Der er næppe nogen tvivl om, at han var en dygtig officer, der havde gennemført de ham tildelte opgaver til hans overordnede udelte tilfredshed, ellers var valget næppe faldet på ham. Så det har formodentlig været den almindeligt udbredte amerikanske anskuelse, at hvis en mand er fremragende på et område, så vil han også være det på alle andre. De efterfølgende tragiske begivenheder taler imidlertid imod den anskuelse.

Medlemmerne af ekspeditionen var alle udvalgte frivillige soldater eller interesserede specialister, som lod sig indrulle i hæren for at komme med på ekspeditionen. Dette gjaldt fotografen George Rice. Han lod sig hyre som ser-

gent, idet han håbede på, at hans ry som fotograf ville stige ganske betydeligt, hvis han kom med. Også Edward Israel lod sig indrulle som sergent i telegrafkorpset. Han var astronom fra University of Michigan og ville naturligvis have rig lejlighed til at gøre studier indenfor sit felt. Alle de menige soldater havde gjort tjeneste i »det vilde vesten« og udstået savn og strabadser, som altså skulle gøre dem velegnede til det hårde liv på en polarekspedition.

Sekundløjtnanterne Frederick Kislingbury fra det 11. infanteri og James Lockwood fra det 23. infanteri var de to andre officerer på ekspeditionen. De havde gjort tjeneste i henholdsvis 15 og 8 år, og begge havde de været med i indianerkrigene ude vestpå. Som ekspeditionslæge udnævntes Octave Pavy, som skulle støde til ekspeditionen i Grønland, da han allerede var i Ritenbenk som medlem af H.W.Howgates 1880-81 ekspedition. Han mødte da også op, da ekspeditionen nåede til Godhavn, og underskrev sin kontrakt som deltager i ekspeditionen. I Ritenbenk sluttede Henry Clay sig også til ekspeditionen. Clay var sønnesøn af den i den første halvdel af det nittende århundrede meget berømte og yderst indflydelsesrige amerikanske politiker Henry Clay (efter hvem også en cigar er opkaldt!). Han havde ligesom dr. Pavy været medlem af Howgate ekspeditionen og kunne efter Greelys mening med sine nyligt indhøstede erfaringer bidrage til Lady Franklin Bay ekspeditionens heldige forløb. Det viste sig imidlertid at være noget af en fejlslutning fra Greelys side.

Efter at ekspeditionsskibet »Proteus«

den 12. august havde nået sit bestemmelsessted i Discovery Harbor, hvor British Arctic Expedition under kaptajn Nares havde overvintret i 1875-76, begyndte de indre stridigheder, som kom til at sætte sit mærke på denne ulyksalige ekspedition. Allerede den 14. kom nemlig dr. Pavy og meddelte Greely, at han havde til hensigt at bryde sin kontrakt og rejse hjem, medmindre Greely ville afskedige Henry Clay og sende ham hjem med skibet. Pavy og Clay havde været oppe at skændes temmelig voldsomt. For Greely var dette en yderst vanskelig situation. På den ene side mente han ikke, at ekspeditionen kunne være uden en læge et helt år, ja måske mere, og på den anden side ville det være helt ødelæggende for disciplinen og dermed ekspeditionens heldige forløb, hvis lederen («den kommanderende officer») gav efter for ordre fra de underordnede. Greely meddelte derfor kort og godt dr. Pavy, at sådanne trusler hverken kunne tages i betragtning eller nyde fremme, og efter en kortere samtale gav dr. Pavy da også efter. Henry Clay, som ikke var klar over, at dr. Pavy allerede havde talt med Greely, kom nu til denne og bad om at måtte blive løst fra sit løfte om fortsat deltagelse på ekspeditionen. På den måde ville han fremme den harmoni, der er nødvendig på enhver ekspedition. Det lettede jo på hele situationen, og Greely gav gladeligt sin tilladelse til Clays hjemrejse. Efter anbefaling af lægen beordrede Greely samtidigt korporal Starr hjem, da dennes astmaanfald gjorde ham uskikket til at overvintre.

Den 19. august lettede »Proteus« an-

ker for hjemgående, men blev stoppet af vældige ismasser, som spærrede for indløbet til havnen. Hun blev liggende der indtil den 26. om aftenen, da det endelig lykkedes at slippe gennem isen. Den 22. var forøvrigt menig Ryan sendt ombord for hjemgående efter et epileptisk anfald.

Den 26. anmodede løjtnant Kislingbury om at bive løst fra tjenesten, da han var utilfreds med ekspeditionens regulativer. Det blev omgående bevilget, og han blev beordret til at melde sig personligt til chefen for telegraftrupperne i Washington D.C. Ulykkeligvis for Kislingbury slap »Proteus« netop ud af isen, som han havde forladt hovedkvarteret, som i mellemtiden havde fået navnet Fort Conger. Han måtte derfor vende om og blive ved stationen. Han havde ingen forpligtelser og skulle blot rette sig efter de almindelige ekspeditionsregler. Han anmodede ikke på noget tidspunkt om at blive genantaget på ekspeditionen, men den 9. april 1884 beordrede Greely ham tilbage til aktiv tjeneste, da løjtnant Lockwood var død af sult. Kislingbury selv døde af sult 7½ uge senere.

Ekspeditionen skulle efter bestemmelsen afhentes i sommeren 1882, men da intet skib viste sig, forblev man efter den udstedte ordre endnu et år på Fort Conger. Da der heller ikke kom noget skib i sommeren 1883 besluttede Greely, efter samtaler med officererne og nogle af det underordnede mandskab, at man skulle forlade Fort Conger og drage sydpå til Littleton øen eller et andet sted, hvor der var større chancer for at komme i forbindelse med et und-

sætningsskib eller for den sags skyld bare andre mennesker. Man medbragte både og så meget proviant og udrustning som muligt. I stedet for at dræbe slædehundene efterlod man dem ved stationen med foder for nogle uger for det tilfælde, man skulle blive tvunget af isen til at vende tilbage til hovedkvarteret. Ligeledes blev der efterladt en anseelig beholdning af proviant. Lauge Koch fortalte os på Trearsekspeditionen i 1931, at da han på Jubilæumsekspeditionen i 1921 gjorde et ophold ved Fort Conger, var der endnu masser af proviant tilbage fra Greely ekspeditionen.

Tilbagereturen sydpå blev som sagt foretaget med ekspeditionens dampbarkasse og fire både; den førstnævnte blev opgivet undervejs. Der medbragtes naturligvis så meget proviant som muligt, samt det nødvendige lejrgeråd. Desuden fik hvert ekspeditionsmedlem lov til at medbringe et vist kvantum privatbagage. Man startede fra Fort Conger den 9. august, og den 9. oktober nåede man ned til Kap Sabine ved den nordvestlige indgang til Smith Sund. Her fandt man meddelelsen om, at det ikke var lykkedes undsætningsskibet »Neptune« at nå længere i sommeren 1882 på grund af is, og også om »Proteus«s forlis under undsætningsforsøget i sommeren 1883. Tillige fandt man tre proviantdepoter med blandt andet 480 dagsrationer og 500 rationer brød foruden en del konserves og te. Proviantsituationen var imidlertid meget alvorlig. Selvom man nu og da fik jagtudbytte af sæl, bjørn og fuglevildt, så bestod føden til sidst næsten kun af lichener, som man pillede

af klipper og sten, og nogle små rejer, som man strøg nede i havvandet. I løbet af vinteren 1883 og foråret 1884 døde 18 af ekspeditionens medlemmer, deraf de 14 af sult, mens menig Charles Henry fra 5. kavaleri blev henrettet ved skydning efter ordre af Greely, fordi han gentagne gange havde stjålet af den yderst sparsomme proviantbeholdning. Mens den ene deltagende grønlander Frederik Thorlip Christiansen døde af skørbug og sult, druknede den anden grønlander Jens Edvard den 29. april under en sæljagt.

Den 23. juni, da der kun var 7 mand tilbage, nåede undsætningsekspeditionen frem og reddede de tiloversblevne; lederen premierløjtnant Greely var en af dem. En anden, korporal Elison, var imidlertid så medtaget af strabadserne, at han døde i Godhavn under tilbagerejsen og blev begravet der, således at kun seks mand nåede hjem til De Forenede Stater.

Greely blev stærkt kritiseret dels for henrettelsen af den menige Charles Henry, dels for hans ledelse af ekspeditionen som helhed, og selvom han temmelig omgående fik medhold af de militære myndigheder både i den strenge dom og i hans ledelse af ekspeditionen også hvad angik tilbagetrækningen fra Fort Conger samt af hans optræden under opholdet i dødslejren ved Kap Clay, så har der lige op til vor egen tid været mange polarrejsende, der fastholder kritikken af Greely som leder. Det gøres gældende, at han i alt for høj grad var en mand, der holdt sig strengt til Regulativ og Regler, samt at han udstedte ordrer fra sin stol i hovedkvarteret i stedet for

at gå i spidsen for sine ekspeditionsmedlemmer ude i felten.

Greely blev forfremmet til kaptajn 1886, og året efter til brigadegeneral efter ordre fra præsident Grover Cleveland og samtidigt til chef for hærens telegraftropper. Som sådan ledede han de næste 20 år trækningen af titusindvis af kilometer telegraflinie overalt indenfor U.S.A.s interesseområde fra Cuba til Philipinerne og fra Puerto Rico til Alaska. 1906 blev han udnævnt til generalmajor, to år før han tog sin afsked.

De overlevende underofficerer og menige blev ikke forfremmet efter hjemkomsten, og det skal siges til Greelys ros, at han utrætteligt arbejdede for, at disse soldater fik deres forfremmelser og belønninger, ligesom han i årevis arbejdede stærkt for, at de afdøde ekspeditionsmedlemmers efterladte fik en pension. Det lykkedes først en halv snes år efter hjemkomsten.

Greely blev i U.S.A. i hele resten af sin levetid anset for en autoritet indenfor polarforskningen, selvom der var andre amerikanere som Peary og Stephanson, der senere udførte langt større bedrifter og opnåede meget større resultater på deres respektive ekspeditioner.

Greely døde i 1935 og blev begravet på nationens heltekirkegård i Arlington.

Litteratur

- AAA Road Atlas. United States. Canada. Mexico. 1995.
Arlington National Cemetery Website. <http://www.arlingtoncemetery.com/awgreely.htm>
Greely, A.W.: Three Years of Arctic Service. Bd. 1 & 2
New York. 1886.
Greely, A.W.: Report of the proceedings of the U.S. Expedition to Lady Franklin Bay. Washington D.C. 1888.
Koch, Lauge: Survey of North Greenland. Medd. Grønland. 130/1. København 1940.
Laursen, Dan: The Place Names of North Greenland. Medd. Grønland. 180/2. København 1972.